

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

663

MISINGI YA ELIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2002

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A**, maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (alama 36)

1. Eleza maana ya curriculum, kisha taja hatua nne za kuandaa mtaala wa mwaka kwa darasa la watoto wadogo.

Curriculum ni mpangilio wa elimu unaoeleza malengo, maudhui, mbinu za kufundisha na njia za tathmini zinazotumika katika shule.

Hatua ya kwanza ni kutambua malengo ya mwaka wa kielimu.

Hatua ya pili ni kuchagua maudhui yanayofaa kwa umri na uwezo wa mtoto.

Hatua ya tatu ni kubuni mbinu za kufundisha zinazovutia na kuendana na maudhui.

Hatua ya nne ni kupanga njia za tathmini ili kufuatilia maendeleo ya watoto.

2. Taja na ufafanue aina nne za tathmini zinazofaa kwa programu za ufundi.

Tathmini ya moja kwa moja (direct assessment): kupima ujuzi wa vitendo moja kwa moja.

Tathmini ya mradi (project assessment): kuangalia ufanisi wa mwanafunzi kupitia mradi wa vitendo.

Tathmini ya maswali na majibu (oral and written assessment): kupima ufahamu wa nadharia.

Tathmini ya kudumu (continuous assessment): kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi kwa muda.

3. Eleza umuhimu wa taaluma ya mwalimu katika kuboresha ubora wa ufundishaji.

Taaluma ya mwalimu husaidia kuboresha mbinu za kufundisha na kufanya somo liwe la kuvutia.

Inachangia kutoa mafunzo yenye mwendelezo na kuhakikisha mwanafunzi anapata ujuzi unaofaa.

Inakuza ubora wa mtaala kwa kuhakikisha maudhui na mbinu zinatolewa kwa ufanisi.

4. Toa tofauti nne kati ya tathmini ya mwalimu na tathmini inayofanywa na wanafunzi wenyewe.

Tofauti ya kwanza: tathmini ya mwalimu hupima maendeleo ya mwanafunzi, tathmini ya mwanafunzi yenyewe inahimiza kujitathmini.

Tofauti ya pili: mwalimu hutumia vigezo maalumu, mwanafunzi mwenyewe hutumia ubora wa kujitathmini.

Tofauti ya tatu: tathmini ya mwalimu inatoa maoni rasmi, tathmini ya mwanafunzi ni ya kibinafsi.

Tofauti ya nne: tathmini ya mwalimu mara nyingi ni ya nadharia na vitendo, tathmini ya mwanafunzi inaweza kuwa za vitendo tu.

5. Eleza jinsi tamaduni tofauti ndani ya darasa zinavyoweza kuathiri uteuzi wa mbinu za kufundisha.

Tamaduni tofauti zinaweza kuathiri lugha, tabia, na mtindo wa kushirikiana.

Mwalimu lazima abadilishe mbinu ili kujumuisha maadili na desturi za kila mwanafunzi.

Mbinu za pamoja na za vitendo zinasaidia kuhakikisha kila mtoto ana nafasi ya kujifunza.

6. Taja sababu tatu za kutokuwa na usawa wa rasilimali kati ya shule za mji na za kisiwa, kisha toa mapendekezo matatu ya sera.

Sababu ya kwanza: upungufu wa fedha kwa shule za kisiwa. Suluhu: kuongeza bajeti kwa shule za kisiwa.

Sababu ya pili: upatikanaji mdogo wa walimu wenye sifa. Suluhu: kuhamasisha walimu kufanya kazi visiwani.

Sababu ya tatu: uhaba wa vifaa na teknolojia. Suluhu: kusambaza vifaa kwa usawa kati ya shule.

SEHEMU B (alama 40)

7. (a) Jadili kwa kina hoja kwamba 'uwekezaji wa walimu wa kitaalamu ni ufunguo wa mabadiliko ya kitaaluma' ukitaja vigezo vitano vya kutathmini uwekezaji huo.

Hoja: uwekezaji wa walimu husaidia kuboresha mbinu za kufundisha, mtaala, na motisha ya mwanafunzi.

Vigezo vya kutathmini: (i) kiwango cha mafunzo yaliyopatikana, (ii) mbinu mpya zilizotumika darasani, (iii) ufanisi wa mwanafunzi baada ya mafunzo, (iv) ushirikiano wa walimu katika timu, (v) kuendeleza taaluma ya walimu.

(b) Mfano: Mpango wa mafunzo ya walimu wa kihistoria unaweza kutathminiwa kwa kupitia utafiti wa maendeleo ya mwanafunzi, uchunguzi wa madarasa, na kuripoti maendeleo ya walimu baada ya mafunzo.

8. Tengeneza muhtasari wa hatua za utafiti (mini-research) tatu zinazoweza kufanywa na shule ndogo za kisiwa ili kuboresha mahudhurio ya wanafundi, eleza mbinu za ukusanyaji wa data kwa kila utafiti.

Utafiti wa kwanza: uchunguzi wa mahudhurio ya wanafundi. Mbinu: kuhesabu na kurekodi mahudhurio kila siku.

Utafiti wa pili: sababu za kukosa masomo. Mbinu: mahojiano na wazazi na wanafunzi.

Utafiti wa tatu: tathmini ya utunzaji wa shule. Mbinu: uchunguzi wa mashamba na madarasa.

9. Changanua kwa undani jinsi mabadiliko ya demografia katika mkoa unaweza kuathiri mahitaji ya mtaala, ukielezea hatua nne za kulirekebisha mtaala.

Mabadiliko ya idadi ya watoto yanahitaji kuongeza walimu na vifaa.

Utoaji wa elimu unahitaji kurekebisha mtaala kulingana na umri na umiliki wa lugha.

Hatua: (i) kuchambua data ya idadi ya watoto, (ii) kuboresha vifaa na walimu, (iii) kubadilisha maudhui ya mtaala kulingana na umri, (iv) kuandaa mbinu zinazofaa kwa idadi ya wanafunzi.

10. Jadili vigezo vinne vya kimaadili vinavyopaswa kuzingatiwa wakati wa kutathmini wanafundi katika kozi za ufundi.

Vigezo ni: uadilifu, uwazi wa matokeo, usawa kwa kila mwanafunzi, na kutofautisha kati ya wanafunzi kulingana na vipaji.

SEHEMU C (alama 24)

11. Jadili kwa undani faida na mapungufu ya mtaala wa jadi katika jamii za kisiwa, ukitaja mifano miwili ya jinsi mtaala wa jadi unavyoweza kuunganishwa na mtaala wa kisasa.

Faida: unahimiza utamaduni na maadili ya kienyeji, unajenga ujuzi wa kijamii.

Mapungufu: hupungua na teknolojia, hauna mwendelezo wa kitaaluma.

Mfano wa kuunganishwa: somo la kilimo la jadi linaweza kujumuishwa na mbinu za kisasa za kilimo; hadithi za jadi zinaweza kutumika kufundisha lugha na maadili.

12. Eleza kanuni nne za sosholojia ya elimu ambazo zinaweza kutumika katika kumlea mwanafunzi, kisha toa mfano kwa kila kanuni.

Kanuni ya kwanza: ushirikiano wa kijamii. Mfano: kujumuisha wanafunzi wote katika michezo ya darasa.

Kanuni ya pili: usawa wa kijamii. Mfano: kila mwanafunzi anapata nafasi sawa ya kuzungumza.

Kanuni ya tatu: kuheshimu tofauti za kijamii. Mfano: kutumia mbinu tofauti kwa watoto wa tamaduni tofauti.

Kanuni ya nne: motisha ya kijamii. Mfano: kutoa tuzo au pongezi kwa juhudi za wanafunzi.

13. Toa mapendekezo ya hatua tano za kuboresha usimamizi wa rasilimali katika shule za vijijini.

- (i) Kuandaa mpango wa ukusanyaji wa vifaa.
- (ii) Kuhamishia rasilimali muhimu kwa shule zilizo na uhaba.
- (iii) Kuwapa walimu mafunzo ya usimamizi wa rasilimali.
- (iv) Kushirikisha wazazi na jamii katika usambazaji wa vifaa.
- (v) Kutumia teknolojia ndogo kwa uhifadhi na usimamizi wa rasilimali.

14. Eleza tofauti kuu kati ya elimu isiyo rasmi na elimu rasmi, ukitaja faida moja na hasara moja ya kila aina.

Elimu rasmi ni yenye ratiba na mtaala maalumu; faida: inatoa cheti rasmi; hasara: inaweza kuwa ngumu kufikia kwa wote.

Elimu isiyo rasmi ni yenye mtindo wa kujifunza bila ratiba rasmi; faida: inafikia watu wengi; hasara: haikidhi vigezo rasmi vya taaluma.

15. Eleza mambo matatu yanayoweza kuathiri ustawi wa mwanafundi na jinsi kila moja inavyoweza kushughulikiwa.

Mambo ni: lishe duni (suluhisho: mpango wa chakula shuleni), mazingira hatarishi (suluhisho: mpango wa usalama), ushawishi mbaya wa kijamii (suluhisho: mafunzo ya maadili na uongozi).

16. Taja na ufafanue wajibu wa mawakala wawili muhimu katika elimu ya watu wazima Tanzania.

Mwakala wa kwanza: Wizara ya Elimu, inahakikisha sera za elimu zinatekelezwa.

Mwakala wa pili: mashirika yasiyo ya kiserikali, yanasaidia kutoa mafunzo